

Innspill til Lesekommisjonen fra Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (heretter NFFO) er en interesseorganisasjon og fagforening for alle som skriver og oversetter faglitteratur for barn og voksne. Flertallet av våre medlemmer skriver lærebøker i skolen og akademiske fagbøker, og vi har 4800 medlemmer. NFFO jobber for et kunnskapssamfunn der alle har tilgang til god faglitteratur.

Vi takker for muligheten til å gi både muntlige og skriftlige innspill, og forsøker her å svare på de to spørsmålene fra kommisjonen: 1) Hva er rådene med tanke på å styrke leseferdigheter og stimulere leselyst og leseglede blant barn og unge, og 2) Hva er det viktig at kommisjonen tar hensyn til når kommisjonen skal gi råd?

NFFOs læremiddelutvalg, som består av lærere og forfattere av bøker og læremidler, har bidratt i innspillene våre.

1) NFFOs råd med tanke på å styrke leseferdigheter og stimulere leselyst og leseglede blant barn og unge:

Styrk lærebokas posisjon.

Format er viktig: Boka er et overlegent medium når det gjelder håndfast og oversiktlig informasjon om hva som er det viktigste i det enkelte fag, både for elever, lærere og foreldre. Lærebøker hjelper barna til å utvikle grunnleggende ferdigheter og lære fagstoffet på en konsentrert måte. Fagstoffet i lærebøker har pedagogisk oppbygning og rekkefølge fra enklere setninger til mer komplekse resonnementer.

Å lære seg å jobbe med én bok, én metode over lengre tid, vil gjøre elevene bedre studieforberedt og legge et grunnlag for videre boklesing senere i livet. I tillegg vil det ruste dem bedre til framtidig deltakelse i arbeidslivet og samfunnet. **Å lese og bruke en trykt bok er en ferdighet som må trenes på, ikke vilkårlig, men som en del av skolens oppdrag.** Lærebøkene i dag er dessuten laget i samspill med digitale læringsressurser, og må brukes på måter som makser læringseffekten.

Lærebøker er ikke alltid pensum i lærerutdanningen eller i de mange etter- og videreutdanningstilbudene for lærere. Dersom man skal få flere bøker inn i klasserommene, og bruke de bøkene man har, må opplæring i bruk av lærebøker i undervisningen få en større plass i lærerutdanningene.

NFFO anerkjenner at regjeringen har sett behovet for fysiske lærebøker i grunnskolen og bevilget ekstraordinære midler til dette formålet over statsbudsjettet tre ganger. Deler man den bevilgede summen på antall elever, utgjør dette likevel mindre enn en lærebok per elev. Vi ser også i den årlige Bransjestatistikken, utarbeidet av

Forleggerforeningen, at skolene ikke kjøper inn flere bøker selv om de har fått øremerkede bevilgninger til det. I 2024 var det ny salgsnedgang av lærebøker til grunnskolen på 14,1 prosent¹. For å opprettholde forlagenes utvikling av fremtidige lærebøker, må de vite at det finnes et marked som gjør det økonomisk mulig å satse.

Det er viktig at pengene blir bevilget på en måte som gjør at de går til det faktiske formålet, og at beløpet monner. Riksrevisjonens undersøkelse av læremidler i grunnskoler og videregående skoler (20. august 2025) viste bl.a. at bare en av ti lærere har oppdaterte lærebøker i fagene de underviser i².

I en nyligere rapport, "Kunnskapsdepartementet sitt arbeid for å styrke lese-, skrive- og rekneferdighetene hos elevene" (16.6.2026)³ konkluderer Riksrevisjonen at andelen elever med svake grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og regning har vært høy over tid, og Kunnskapsdepartementet og kommunene ilegges ansvar for dette.

NFFO mener at situasjonen er så prekær at elevenes tilgang til oppdaterte lærebøker må lovfestes, og det bør innføres en læreboknorm for hvor mange lærebøker en elev skal ha per skoleår. I høringen om endringer i opplæringsloven foreslår departementet et lovkrav om tilgang til trykte læremidler og læringsressurser i grunnskolen⁴ NFFO mener "tilgang til" er for vagt formulert og ikke vil føre til gode nok forbedringer i læremiddelsituasjonen i skolen.

NFFO mener:

- ✓ Retten til lærebøker bør lovfestes: en elev skal ha minst en lærebok, med tilhørende digitale læringsressurser, som er laget til gjeldende læreplan i hvert fag som bruker tekster. Denne retten gjelder hvert skoleår hele grunnskolen og videregående skole.
- ✓ Læremiddelforfattere må ha gode rammevilkår for å kunne lage nye verk med tilhørende digitale ressurser på norsk. Per i dag finnes ikke forlagskontrakt for utvikling av digitale ressurser, og våre medlemmer får lave honorarer for å utvikle dem. Gratis nedlastbare ressurser fra Nasjonal digital læringsarena (NDLA) gjør dessuten at det ikke finnes et marked for å utvikle slike i videregående skole.
- ✓ Kunstig intelligens, for eksempel Sikt KI som mange utdanningsinstitusjoner har kjøpt, kan ikke fungere som en erstatning for lærebøker. Opphaverne må bli kompensert når verkene deres blir brukt til å trene opp språkmodeller.
- ✓ Skolene bør skille mellom lærebøker og digitale læremiddel i budsjettene og regnskapene sine. Det bør gjøres en landsomfattende gjennomgang av status og behov som følges opp med jevnlig rapportering.
- ✓ Kunnskap om lærebøkernes form, innhold og kvalitet bør økes blant skoleeiere, lærere og foreldre. Det må være lærebøker av høy faglig kvalitet som er tilgjengelig på skolen.

¹ [Bokmarkedet 2024](#)

Lærebøker viste en svak økning på 1,6 prosent i 2025, men løpende salgstall for 2026 viser at dette markedet fortsetter å falle. https://forleggerforeningen.no/wp-content/uploads/2026/06/Bransjestatistikk_2025_web_v3.pdf

² <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=104382>

³ <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2025-2026/kunnskapsdepartementet-sitt-arbeid-for-a-styrkje lese-skrive-og-rekneferdighetene hos-elevane/>

⁴ https://forleggerforeningen.no/wp-content/uploads/2026/06/Bransjestatistikk_2025_web_v3.pdf

- ✓ Læremiddelkunnskap må få en større plass i lærerutdanningene, og gi studentene bredere kunnskap i hvordan bruke bøker sammen med digitale ressurser i undervisningen.
- ✓ Det trengs retningslinjer for bruk av lærebøker i de forskjellige fagene i skolen.
- ✓ Kunnskapsdepartementet kan vurdere en egen innkjøpsordning for lærebøker til skolene for å sikre elevene tilgang på oppdaterte kvalitetsbøker uavhengig av kommuneøkonomi.

Kutt skjerm som belønning. Bevisst skjermbruk i skolen

I barneskolen vises ofte programmer fra NRK Super når det er matpause og film når det er kosedag. Vi oppfordrer til å ta høytlesning tilbake som fellesopplevelse og belønning både i barnehagen og i skoleløpet.

I skoletimer der elevene egentlig skal skrive egne tekster, er de plutselig mer på nett eller i skolens KI-løsning for å sjekke fakta eller finne ny kunnskap. NFFO tror at en bevisst skjermpolitikk i skolen der elevene veksler mellom å legge skjermene helt vekk i noen timer, men ta fram datamaskinen i andre timer kan være gunstig for effektiv læring og trening av konsentrasjonen, i tillegg til å styrke elevenes skrivekompetanse.

Skjermbrukutvalget anbefaler bl.a. langlesing i trykte bøker som nytt fag og eget kompetansemål⁵. Vi støtter utvalget i at det bør være et krav om bruk av trykte lærebøker i alle fag der lesing av tekst er en viktig komponent i faget. Det er også viktig at elevene leser lengre tekster, slik at leseferdigheten og konsentrasjonsevnen blir trent opp. Elevene bør lese hele bøker med stor bredde og variasjon hva gjelder sjanger, tema og skrivestil – helt eller delvis på skolen.

Det styrker lesekulturen og fellesskapet av både små og store borgere at vi har lest noen av de samme bøkene og kan snakke om dem. Klasesettene bør tilbake i skolen, og foresatte kan oppfordres til å lese disse bøkene samtidig med barna. Det er viktig at generell sakprosa er representert slik at lesere opparbeider seg brei sjangerkompetanse. I en tid med *fake news*, algoritimestyrte sosiale medier og kunstig intelligens som ikke tilbyr kvalitetssikret fakta vil mange lesere sette særlig pris på sakprosasjangeren.

Gjør innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa for barn og unge automatisk

Innkjøpsordningene er effektiv politikk fordi den sørger for at aktuelle kvalitetsbøker blir gjort tilgjengelig for hele befolkningen gjennom folkebibliotekene, i tillegg til at forfatter, oversetter og forlag blir kompensert økonomisk. Sakprosaordningene er imidlertid underfinansierte, mens de skjønnlitterære innkjøpsordningene er automatiske og de fleste bøkene blir innkjøpt. Innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa for barn og unge hadde i fjor budsjett til å kjøpe inn bare 48 prosent av de påmeldte titlene.⁶ En usikker innkjøpsordning er forlagenes hovedargument for ikke å gi ut flere sakprosa-bøker for barn og unge.

Vi tror et bredt utvalg av forskjellige bøker gratis tilgjengelig på bibliotek er måten å nå flest mulig barn på. Lesing må ikke være ensbetydende med lesing av skjønnlitteratur. For mange lesere er lærelyst og undring over alt som finnes i verden en viktig del av lesemotivasjonen, og de skal også finne spennende bøker på biblioteket. Det samme gjelder for litteraturformidlingen i skolen, for eksempel gjennom Den kulturelle

⁵ (NOU 2024:20 "Det digitale (i) livet. Balansert oppvekst i skjermenes tid")

⁶ [Rapporter fra vurderingsutvalgene | Kulturdirektoratet](#)

NFFOs innspill til Lesekommisjonen

Side 3 av 5

skolesekken (DKS): flere sakprosaforfattere inn her hadde gjort litteraturformidlingen mer variert og bedre rigget til å treffe ulike lesere og dermed flere lesere.

Løft fram skolebibliotekene og skolebibliotekarene

NFFO var med på å starte Aksjon skolebibliotek, og støtter deres krav om å opprette en nasjonal skolebibliotekstandard med øremerkede midler til bokinnkjøp (en standardsum per elev) og lovpålagt bemanningsnorm.

Fagutdannede bibliotekarer i hvert bibliotek bør være hovedregelen. Det er i dag enormt store forskjeller fra skole til skole, og kommune til kommune på hva et skolebibliotek er. Men alle elever uansett hvor de bor fortjener et åpent og tilgjengelig skolebibliotek med en boksamling som appellerer og bibliotekarer som kan veilede. Formidling av bøker og gode leseopplevelser er fagkunnskap, og skolebibliotekarene i samarbeid med særlig norsklærerne er viktige leseambassadører.

Kulturrådet har en skolebibliotekordning som sikrer at skolebibliotek får tilsendt bøker som allerede er innkjøpt på innkjøpsordningene for barne- og ungdomsbøker, men har bare budsjett til å ta inn ca. halvparten av skolebibliotekene som søker om å få være med på ordningen. Vi tror at å øke denne budsjettposten vil være en svært god investering i elevenes lesekompetanse. En oppdatert boksamling og fagkompetente ansatte vil gjøre at elever møter bøker og litteraturformidling i skoletiden uavhengig av om foreldrene er opptatt av lesing og biblioteksbesøk.

Sats på ungdomsbøker

Trass i lave resultater i lesing i de siste PISA-undersøkelsene er ikke norske 15-åringer forlagssatsing. Bransjestatistikken til Forleggerforeningen skiller ikke mellom barne- og ungdomsbøker, men det er en erfaring i bransjen at det utgis færre ungdomsbøker, og sakprosa-bøker for ungdom er så få i antall at sjangeren knapt finnes.

Bokhandlerne selger mye pocketbøker på engelsk i "young adult"-sjangeren til ungdom. NFFO tar til orde for en dedikert produksjonsordning i Kulturrådet for å kunne øke antallet bøker for ungdom som utgis og bredden i type ungdomsbøker. Det er vanskelig å gjøre lesere av ungdom om de ikke har bøker å velge i på sitt morsmål som appellerer til dem.

2) Hva er det viktig å ta hensyn til når kommisjonen skal gi råd?

- Kommisjonen må gjerne komme med anbefalinger og tiltak som skoler, barnehager, lærerutdanningene og lokale myndigheter kan følge selv om de ikke har økte budsjetter, slik at dårlig økonomi ikke blir et argument for ikke å gjøre endringer.
- NFFO tror det er viktig at kommisjonen også anbefaler tiltak som øker læremiddelkunnskapen, ikke bare antallet bøker.
- Kommisjonen må gjerne foreslå en plan for oppfølging, Hva er status ett, tre eller fem år etter at kommisjonen har lagt fram sine anbefalinger?
- Utdanningsdirektoratet arbeider med nye læreplaner som skal implementeres 2030–2033. Dersom kommisjonens diskusjoner, grunnlagsmateriale og funn overleveres på en måte som gjør at direktoratet lett kan nyttiggjøre seg dem vil kommisjonens arbeid få en enda større virkning.

Vennlig hilsen

Cathrine Sandnes
Generalsekretær